

Руслан Пиріг
Київ (Україна)

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ: СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ ІСТОРИЧНОЇ ПОСТАТІ

Нинішнє ювілейне 150-тиліття від дня народження Михайла Грушевського дає цілком слушну нагоду порозмірковувати над вже доволі тривалим процесом його повернення в Україну та суспільним усвідомленням цієї видатної історичної постаті.

Феномен швидкого повернення М. Грушевського в Україну був детермінований низкою об'єктивних і суб'єктивних причин. По-перше, утвердження незалежності України вимагало обґрунтування ідейно-політичних засад новітнього державо- і націотворення. По-друге, постать М. Грушевського імпонувала не тільки національно орієнтованому сегменту українського політикуму. Він влаштував і фактично правлячу посткомуністичну еліту. Свідченням тому стала постанова Президії Верховної Ради України про відзначення восени 1991 р. 125-ліття від дні народження М. Грушевського. По-третє, становлення в Україні інституту президентства вимагало опори на певну історичну традицію. Адже ні суто парламентська УНР, ні гетьманат П. Скоропадського не вписувалися в схему нової державної конструкції. Тому так легко була реанімована легенда про М. Грушевського – президента України. По-четверте, процес переосмислення нашого минулого, пошук адекватної потребам трансформації суспільства парадигми української історії відводив М. Грушевському роль головного репрезентанта національної історіографії. Шкільні та вузівські підручники стали важливим інструментом його імплементації у свідомість молодого покоління.

Досить повільно з середини 1990-х рр. починають проявлятися ознаки певної стриманості в оцінках М. Грушевського, насамперед

з боку науковців. Осмислення його історіографічної та публіцистичної спадщини, політичної діяльності, обіперті на нові, в основному архівно-документні джерела, давали цілком виразне уявлення про гіперболізацію цієї постаті, зокрема як політичного діяча.

Згодом розпочався наступний етап у формуванні сприйняття М. Грушевського, який можна назвати деміфологізацією. Тепер вже доводилося спростовувати старі й нові міфи. Протоколи засідань Центральної Ради, матеріали преси, мемуари сучасників свідчили, що М. Грушевський не був президентом УНР, оскільки ця парламентська республіка не мала такого інституту. До того ж він особисто очолював конституційну комісію.

Останнім часом отримали досить об'єктивну оцінку світоглядні позиції, ідейні погляди, політична ідеологія М. Грушевського. Безперечно вони не були константними, змінювалися, особливо під впливом політичної практики. Простежується еволюція його автономістсько-федералістських переконань і їх ситуативна кореляція з потребами побудови незалежної держави чи уявленнями про інтеграцію України до інших федеративних/конфедеративних спільнот. Ознаки соціалістичності його світогляду проявилися у вірі в перемогу соціальної революції, праці над капіталом тощо.

Сприйняття постаті М. Грушевського динамічно змінюється разом із світоглядною трансформацією суспільства і адекватно йому є стратифікованим як у соціальному, так й політичному вимірі. Сьогодні найвиразніше усвідомлюються дві іпостасі складної і багатогранної постаті М. Грушевського – ученого і громадсько-політичного діяча. Не вповні осягненими залишаються його духовний світ, морально-етичні принципи, особистісні людські якості.

Список основних джерел та літератури:

1. Шаповал Ю. Михайло Грушевський / Ю. Шаповал. І. Верба. – К., 2005.
2. Кучеренко М. Я був їх старший син (рід Михайла Грушевського) / М. Кучеренко, С. Панькова, В. Шевчук. – К., 2006.
3. Пиріг Р. Михайло Грушевський / Р. Пиріг. – К., 2007.
4. Тельвак В. Біографічні нариси видатних представників європейської культури. Михайло Грушевський (1866–1934) / В. Тельвак, Р. Новацький, В. Тельвак. – Opole : Politechnika Opolska, 2007.